

**Відгук офіційного опонента
на дисертацію
Ланюка Євгена Юрійовича
«Історичні типи діалогічності політики і мистецтва:
вплив на формування людських свобод»,
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки**

Взаємопроникнення політики та естетики є окремим напрямком сучасної політичної науки, який спрямовує свій пошук на аналіз та інтерпретацію процесів і феноменів, що виникають на перетині політичної та естетичної сфер людського буття. Дисертація Є. Ю. Ланюка «Історичні типи діалогічності політики і мистецтва: вплив на формування людських свобод» присвячена актуальній і малодослідженій у вітчизняній політичній науці темі – естетичному вимірові політики та її взаємодії з мистецтвом. Результати, які отримав автор, зокрема сформульована ним концепція історичних типів діалогічності цих сфер, що включає принципи, метапринципи, форми та способи, розширюють категоріальний апарат сучасної політичної науки й пропонують новий, нестандартний підхід до аналізу політико-естетичних явищ. Автор доводить: однією зі сфер, у якій предметністю є політика, є мистецтво, а фундаментальною категорією, що політичну та мистецьку царини є свобода. Аналіз естетичного виміру політики в історичній ретроспективі та теоретична концептуалізація принципів й тенденцій розвитку політичних феноменів зумовлює відповідність роботи спеціальності 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Зміст дисертації має чітку та логічну структуру. Зокрема, у першому розділі автор ґрунтовно проаналізував як класичні, так і сучасні підходи до дослідження кореляції між політикою, мистецтвом і свободою. Потрібно наголосити на новизні проведеного ним узагальнення цих підходів. Наприкінці цього розділу він виокремив тенденції, які сформувалися в політичній науці у

рамках дослідження цього предмета, та вказав на ділянки, які потребують ґрунтовнішого аналізу. Це, зокрема, історичний вимір діалогічності політики і мистецтва в контексті формування свободи. У другому розділі дисертант запропонував теоретико-методологічний апарат дослідження, концептуалізувавши історичні типи діалогічності цих сфер – принципи, метапринципи, форми та способи. А в третьому та четвертому розділах, які стають основною частиною дисертації, він детально розглянув ці типи у послідовному, історичному аналізі предмета дослідження. Запропонована ним концепція загалом носить логічний, завершений та цілісний характер, хоча й потребує деяких уточнень. Структура роботи та відповідність методологічним принципам політичної науки й вимогам до такого типу робіт дозволила автору отримати науково обґрунтовані висновки про предмет дослідження. Позитивним моментом дисертації є використання значної кількості джерел, із яких майже половину становлять закордонні англомовні видання.

У вступі до дисертації автор слушно зауважив, що аналіз естетичного виміру політики та її взаємозв'язок із мистецтвом належить до «актуальної проблематики політичної науки, яку аналізували, починаючи з найдавніших етапів її розвитку» (С. 1). На її сторінках подано ґрунтовний аналіз взаємозв'язку та взаємодії політики з мистецтвом та набуття нею естетичного виміру. Дисертант, по суті, створив цілий політико-мистецький компендіум, який висвітлює цей взаємозв'язок від найдавніших часів, наприклад теорії мистецького виховання ідеального громадянина у творах Платона й Аристотеля, й закінчуючи розглядом найсучасніших наукових праць, зокрема праць Крістіна Сартвела, Франкліна Анкерсмита, Мюррея Едельмана, Жака Рансьєра тощо. При цьому дисертант слушно наголошує, що в сучасному українському політикумі загального розповсюдження набув феномен естетизації політики, який усталився як різновид маніпуляції суспільною свідомістю. Таким чином, аналіз цього явища на теоретичному рівні, зокрема в історичній ретроспективі й широкому академічному контексті, як обґрунтовано вказує дисертант, має вагомe значення «з погляду побудови у нашій державі

стабільної та ефективної демократії» (С.1). Це й зумовлює новизну та актуальність дисертації Є. Ю. Ланюка.

При цьому потрібно наголосити, що дисертація Є. Ю. Ланюка сильно відрізняється від численних праць, які розглядають політичну естетику, наприклад у рамках політичних комунікацій, іміджевих стратегій, PR-технологій та інших прикладних дисциплін, що орієнтуються на досягнення політичного результату. Автор же зосередився на глибокому фундаментальному аналізі історичного розвитку політичного сфери. Це дало йому змогу проводити паралелі між, скажімо, моделлю політичного устрою у творах Платона і Аристотеля та давньогрецькою скульптурою (С. 122), трактатом Н. Макіавеллі «Державець» й утопіями Т. Мора і Т. Кампанелли та фресками Мікеланджело (С. 140-141). Таких паралелей, що спираються на запропоновані принципи історичної діалогічності політики і мистецтва, у дисертації Є. Ю. Ланюка чимало. Історична періодизація на стародавні східні цивілізації, античність, середньовіччя, епоху відродження, «еру розуму», романтизм, модерн і постмодерн дала змогу авторові здійснити комплексний аналіз діалогічності політики і мистецтва, доводячи, що впродовж історії між цими сферами існувала взаємна дифузія – естетизація політики та політизація мистецтва. Слід наголосити, що перевагою і певною мірою унікальністю аналізу Є. Ю. Ланюка є те, що він дослідив не лише політику як різновид «суспільного мистецтва», але й те, як мистецтво у різні епохи артикулювало політичні ідеї, слугуючи чинником легітимації політичної влади. Дисертант, отже, розглянув ці царини в комплексі – як єдине ціле, – вишукуючи для них спільну синтезуючу основу.

Автор розглядає свободу як найзагальнішу парадигму, що лежить в основі і політики, і мистецтва. При цьому, відштовхуючись від праць класиків політичної думки, зокрема І. Канта, О. Шпенглера, Г. Лукача, Т. Адорно, В. Беньяміна, він доводить, що свобода водночас і синтезує, і розводить ці сфери, постаючи як визначальна передумова історичного діалогу між ними. Відштовхуючись від запропонованої І. Берліном концепції двох вимірів свободи – позитивного та негативного, – Є. Ю. Ланюк сформулював концепцію

історичної кореляції між політикою і мистецтвом у стосунку до свободи у рамках авторської концепції метапринципів, які розкривають загальні теоретичні механізми набуття політикою естетичного виміру та її взаємодії з мистецтвом (С. 54-67). Такий підхід є новаторським та не має прецедентів у вітчизняній політології. У цьому контексті заслуговує на увагу концептуалізація дисертантом новаторського поняття ауратичної політики (С. 58), тобто політики, яку він розглядає як символ трансцендентного метафізичного принципу, покладеного в основу соціокультурного буття на певному етапі його історичного розвитку. Обґрунтовуючи цю концепцію, дисертант вірно сформулював методологію дослідження, яка дала йому змогу ґрунтовно та послідовно доводити тезу, що в контексті виокремлених ним історично-світоглядних епох політика набувала естетичного виміру, ґрунтуючись на мистецьких формах, а мистецтво відігравало важливі політичні функції, опрідметнюючи політичну владу в естетичних символах.

Вдалою можна вважати спробу Є. Ю. Ланюка дослідити політико-філософські та історичні аспекти свободи, яку він розглядає у руслі діалектичного підходу – як почергову еволюцію антиномій, які прямують у напрямку до найповнішого розгортання. При цьому новаторською частиною дисертації Є. Ю. Ланюк є пристосування низки положень філософії діалогу (ідей М. Бахтіна та М. Бубера) до обґрунтування політико-мистецької взаємодії як способу конституювання динаміки цієї свободи.

Тут слід зазначити, що у політичній науці значно більше увагу приділено впливу політики на мистецтво й тому, як політичні процеси та особливості політичного режиму чинили вплив на формування мистецтва й мистецьких стилів. Є. Ю. Ланюк, своєю чергою, розглянув надзвичайно цікавий і малодосліджений феномен впливу мистецтва на політику на різних етапах її історії. Автор доводить, що в окремі історичні періоди, наприклад епохи античності і ренесансу, мистецьке начало відігравало ключову роль у формуванні політичних теорій, конституювання яких відбувалось за принципами мистецтва.

Попри достоїнства роботи, до дисертації Є. Ю. Ланюка може бути висловлено і низку зауважень. По-перше, це стосується певної еkleктики у трактуванні принципів політико-мистецької діалогічності. На наш погляд, потрібно детальніше обґрунтовувати, чому він обрав саме той історичний принцип, а не інакший. По-друге, серед історичних типів діалогічності політики і мистецтва автор виокремлює форми і способи. Ми вважаємо, що потрібно ґрунтовніше розглянути зв'язок між формами і способами, особливо в епохи модерну і постмодерну. Адже виокремлений автором принцип тоталітаризму є водночас і формою (принцип політизований), і способом (директивний вплив політики на мистецтво) політико-мистецької взаємодії. По-третє, дискусійним є розгляд автором у четвертому розділі дисертації авангардного мистецтва як атрибуту лишень демократії, тоді як зв'язок авангардизму і тоталітаризму (російські і італійські футуристи, К. Малевич, «інтелектуальне кіно» С. Ейзенштейна тощо) добре відомий та досліджений у цій галузі. По-четверте, новизною дисертації, на яку дисертант чомусь звернув надто мало уваги, є аналіз понять символу і алегорії, сформульованих В. Беньяміном, у контексті символічного виміру тоталітарної політики. На нашу думку, ця продуктивна концепція, яка лише побіжно окреслена у другому розділі дисертації, потребує розширення і деталізації.

Втім висловлені зауваження не применшують того факту, що дослідження проведено на належному рівні, що відповідає усім вимогам до такого типу робіт. Дисертація Є. Ю. Ланюка «Історичні типи діалогічності політики і мистецтва: вплив на формування людських свобод» носить оригінальний, самостійний та завершений характер. Результати дисертації є суттєвими для розвитку досліджень у сфері теорії та історії політичної науки, а також можуть бути використані при розробці навчальних курсів, підготовці підручників, посібників й з таких дисциплін, як, наприклад, політична філософія.

Основні положення дисертації та їх новизна висвітлена в опублікованих автором наукових статтях та матеріалах конференцій. Оформлення дисертації та автореферату відповідає чинним вимогам. Зміст автореферату і основних положень дисертації є ідентичними.

Враховуючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що дисертація Ланюка Євгена Юрійовича «Історичні типи діалогічності політики і мистецтва: вплив на формування людських свобод» є завершеною працею, яка містить науково обґрунтовані положення, що доповнюють здобутки сучасної політичної науки, та відповідає встановленим вимогам до написання кандидатських дисертацій згідно з п. п. 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Офіційний опонент:

**Кандидат політичних наук,
доцент, доцент кафедри політології
Дніпропетровського національного
університету імені Олеся Гончара**

**ПОЛЯНСЬКА
Вікторія Юріївна**

